

ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ*Малюга Л.Ю.,**кандидат юридичних наук*

Соціальний захист є визначальним напрямком діяльності держави, спрямований на забезпечення населення від різноманітних соціальних ризиків, що виникають в житті кожною людиною. Відомо, що найменш захищеними верствами населення в Україні є інваліди. На цих особах відображаються негативні наслідки кризи в усіх сферах суспільного життя: політичній, економічній, соціальній, оскільки, інваліди, в першу чергу, відчувають погіршення стану їх соціального захисту. Кризові явища, що відбуваються наразі в українському суспільстві призводять до змін у правовому регулюванні соціального захисту інвалідів, тому окремої уваги потребує дослідження питання форм соціального захисту осіб зі стійким розладом функцій організму.

Сьогодні дослідниками у сфері соціального захисту не сформульований єдиний підхід до визначення форм соціального захисту, що в кінцевому підсумку негативно позначається на реалізації права на соціальний захист. На наше переконання, відсутність одноставності у поглядах щодо існуючих форм соціального захисту обумовлюється, тим, що донедавна в Україні здійснення соціального захисту населення здійснювався лише за рахунок бюджетних коштів, що давало підстави розглядати його як суто державний вид діяльності, який полягає у призначенні окремих видів соціального забезпечення тільки державними органами та поширення його практично на всіх громадян без урахування їхньої трудової діяльності [1, с. 233].

Українська держава визнає одним із пріоритетних напрямків своєї соціальної політики правовий та соціальний захист інвалідів. В умовах демократизації суспільства важливим завданням є створення рівних стартових можливостей для всіх особистостей, незалежно від психофізичного розвитку, стану здоров'я, віку, статі, соціально-економічного статусу людини [2, с. 71]. Поступовий розвиток економіки неминує призводити до виникнення різноманітних форм соціального захисту населення.

Однак, перш ніж перейти до розгляду питання організаційно-правових форм соціального захисту, варто визначитися з розумінням поняття «форма». Категорія форма є філософською і вживається у різних значеннях. Так, поняття «форма» розглядається як зовнішній вираз змісту, зовнішня конфігурація речі, предмету. Окрім того, форма є способом існування матерії [3, с. 344]. У праві найчастіше поняттям форми охоплюється сукупність заходів, методів, засобів, за допомогою яких в суспільстві вирішуються ті чи інші завдання [4, с. 44]. Таким чином, під формою соціального захисту варто розуміти сукупність

способів, заходів, які спрямовані на забезпечення прав людини, котра потребує соціальної допомоги і турботи з боку суспільства і держави.

У вітчизняній сфері соціального захисту налічується кілька організаційно-правових форм соціального захисту. Сучасні форми соціального захисту, в переважній більшості, ґрунтуються на соціальному страхуванні від певних соціальних ризиків, які зокрема, зазначаються у Конституції України. Так, зі змісту статті 46 Основного Закону, яка закріплює право людини на соціальний захист, вбачається, що держава гарантує кожному соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними[5]. В науковій та учбовій літературі організаційно-правові форми соціального захисту прийнято класифікувати в залежності від: 1) кола осіб, котрі мають право на соціальний захист; 2) системи органів із соціального захисту; 3) видів соціального забезпечення; 4) способів та джерел акумуляції грошових коштів у сфері соціального захисту.

Вивчення соціально-забезпечувального законодавства України дає підстави для висновку про наступні організаційно-правові форми соціального захисту: 1) соціальне забезпечення за рахунок загальнообов'язкового державного соціального страхування (пенсійне страхування, з тимчасової непрацездатності, від нещасного випадку і професійного захворювання, медичне страхування); 2) соціальне забезпечення з державного і місцевих бюджетів (окремим категоріям громадян); 3) недержавне соціальне забезпечення (недержавне пенсійне і медичне страхування, добродійна допомога непрацездатним громадянам за рахунок коштів громадських організацій і фондів) [6, с. 1097]. Наведений підхід до розуміння організаційно-правових форм соціального захисту вдається найбільш доцільним, оскільки кожна із запропонованих форм враховує коло осіб, на яких поширюється той чи інший вид соціального забезпечення, а також джерела акумуляції грошових коштів для здійснення соціально-забезпечувальних заходів.

Кожна із наведених організаційно-правових форм соціального захисту в тому чи іншому ступені розрахована на людей з особливими потребами. Так, зі змісту Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» вбачається, що соціальний захист інвалідів полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або

забезпеченні стороннього догляду [7]. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» інвалідів відносить до числа осіб, котрі мають право на пенсійне забезпечення в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Інвалідам надаються різноманітні реабілітаційні й соціальні послуги, вживаються заходи щодо забезпечення їх зайнятості в сфері праці. Окрім того, інваліди не позбавлені права на участь у недержавному пенсійному забезпеченню, медичному страхуванні, отримувати благодійну допомогу.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що під формою соціального захисту інвалідів слід розуміти комплекс заходів, що спрямовані на забезпечення прав людини, котра потребує соціальної допомоги і турботи з боку суспільства і держави. В Україні соціальний захист інвалідів здійснюється у вигляді загальнообов'язкового державного соціального страхування, соціального забезпечення з державного і місцевих бюджетів (окремим категоріям громадян), а також у формі недержавного соціального забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Право соціального забезпечення: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. / За ред. П. Д. Пилипенка. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 496 с.
2. Тарасенко В. С. Поняття та форми соціального захисту дітей інвалідів / В. С. Тарасенко // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 37. – С. 71-75.
3. Краткий философский словарь. – М.: «Проспект», 1998. – 400 с.
4. Постригань Т.Л. Види та форми соціального захисту працівників в трудових правовідносинах / Т.Л. Постригань // Видавничая редакция «Юстиніан», 2007. – № 3. – С. 41–44.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Чутчева О. Адресність як галузевий принцип права соціального забезпечення / О. Чутчева // Електронне фахове видання «Форум права». – 2011. – № 1. – С. 1096 – 1101 / [Електронний ресурс] : Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.– Режим доступу:<http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.